

A NOSA TERRA

BOLETÍN QUINCENAL
ANO VII — NÚMERO 179 — 15 FEBREIRO 1923

DON MANUEL MURGUÍA

Apagouse na terra a estrela que alumeaba a nosa literatura para escentilar no ceo da nosa historia como un sol refulxente. Murguía non era somente un sabio, foi ademais un nauta que soupo indireitar as nosas mocedades pol-o camiño que leva ás definitivas reivindicacións da Terra.

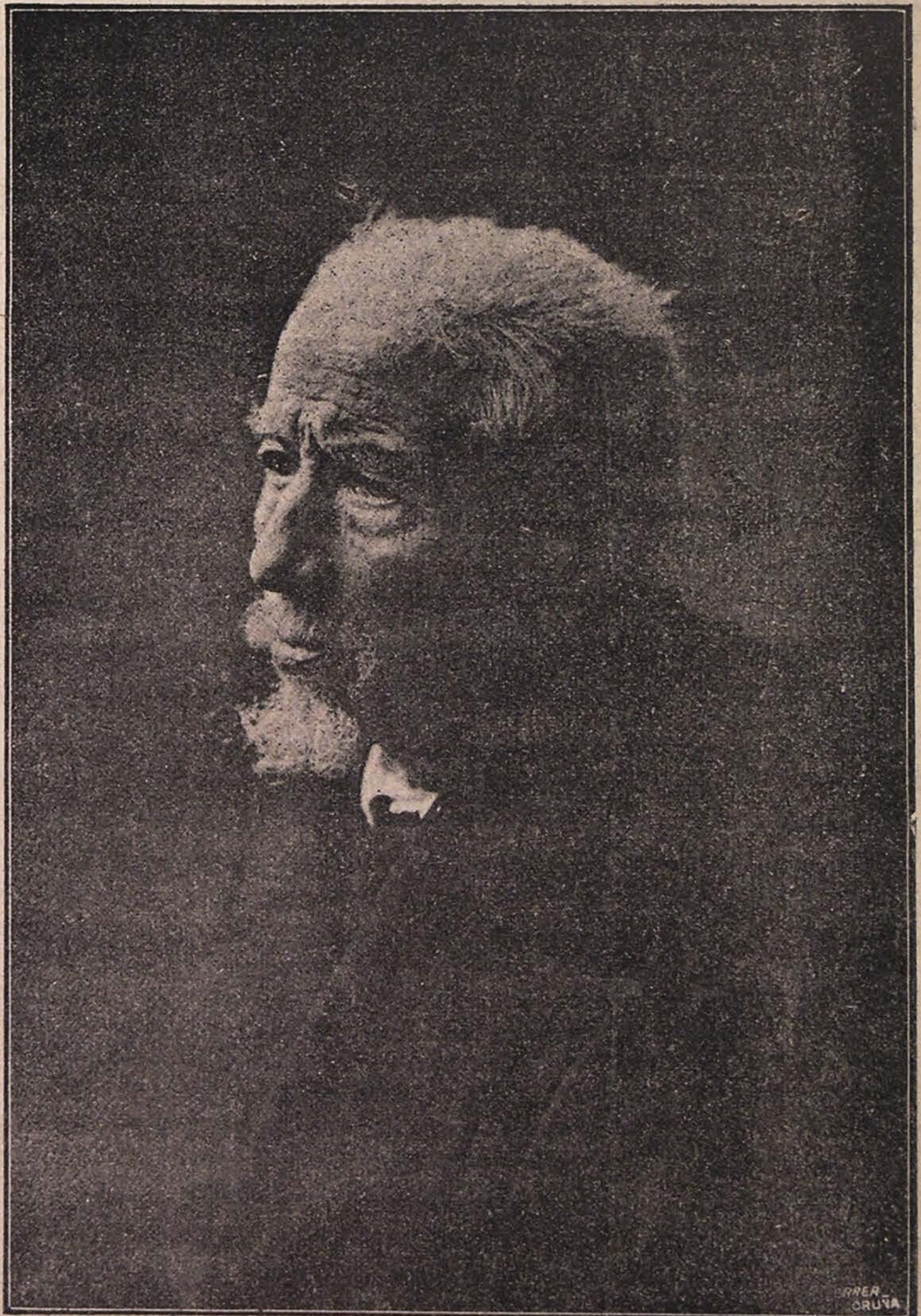
A importancia do labor de Murguía é inmensa. Non só foi él un precursor: ademais soupo erguer no corazón das multitudes o respecto e amor ás ensinanzas dos demais precursores. Nascido naqueles anos en que Antolín Faraldo levantaba bandeira nas murallas de Lugo, baixo o lema non queremos ser mais que galegos, xuroi nos altares da Terra fé inmortre pol-os novos ideales. Todol-os seus traballos, "La Historia de Galicia", "Galicia", "Diego Gelmírez", "Los Precursores", etc., foron dirixidos á aquel fin; e como foi constante á fe xurada, o dí perfectamente a sua vida toda, adicada por com preto á patria que o veu nacer.

Somente algún desleigado, dos chamados féridos e duros no himno nacional, poido magoalo en non lonxanos días, sin que deixara de cantarlle no mesmo día da sua morte loubanzas que somellaban un remordimento serodio. Todol-os demais, todol-os galegos intelixentes e nobres, os estudosos que sentían arelas por unha patria mellor, os que levan acesa na alma a santa cobiza de liberal-os patrios eidos; aínda aqueles que non compartían as suas opinións, pero que, como fillos de Galicia, amábana sinxelamente, vían no glorioso Murguía o xurdimiento do patriarcá celta que chamaba nobremente á unha loita liberadora e dina a todol-os galegos bós e xenerosos.

A sua sona atravesou as fronteiras de Galicia, e todol-os homes adicados a literatura, arqueoloxia e ciencias históricas tíñano na mais outa estima. Leite de Vasconcellos, Teófilo Braga, Leonardo Coimbra, todol-os ilustres homes do

Portugal, tíñanlle un fondo respecto e unha admiración sin mensura.

Compañeiro d'aquela santa muller—cuia imaxe brila no ceo da poesía como un sol escentilante, cuio nome, Ro-

salía de Castro, é para nós mil veces sagro e querendoso—, compartiu co'ela os sentimentos do mais agarimoso amor e piedade en favor dos nosos habitantes do campo. Quen estas liñas escribe conoía ben os mais agachados pensa-

mentos do mestre en col dos nosos labradores, e pode asegurar que Murguía tiña para os infortunados un corazón d'ouro, unha adhesión caridosa e tenra. Unha vez, falando da persoalidade do noso gran Curros Enríquez, e querendo contestar aos que poñían á poesía galega como mol e queixosa dicía, cheo de fonda emoción, estas verbas inesquecibles:—“Moi vello eu son, e por eso, testigo da miseria que devoraba ás xentes do noso campo, podo asegurarvos que, cando era neno, vin o que aínda hoxe cóstame vágoas ao lembralo. Vin lares apagados, vin o labrador vestir as roupas mais probes e desfaiñadas, vin o menestral traballar día e noite sin un instante d'acougo nin unha espranza de millores días. Vivían, os magoados pol-a sorte, n-unha perpetua anguria, que somente tiña fin coa morte. ¿Por qué, por qué s'acusa á nosa Musa de mol e de queixosa, cando refrexaba entón a dor das multitudes afrixidas? Os que non viviron aqueles días de desventura, non teñen dereito á tanto.”

O nacionalismo, do que sempre foi apóstol o gran Murguía, débelle a mais respetuosa lembranza. Namentras non teña moimentos nas prazas das vilas da Galiza redenta, o seu nome vivirá no noso corazón.

Vede, como pol-o ano de 1891, nos Xogos Florales de Tuy, definía o que era e representaba a nosa fala:—“O noso idioma! O que faláron nosos pais, o que falan os aldeans; aquel en que cantaron reises e trovadores; o que, fillo maior da patria galega, nol-a conservou e conserva com'un don da providencia; o que aínda tén non nosos labres as dozurras eternas e acentos que van ao corazón; o que agora ouvires coma se fose un himno relixioso; o fermoso, o nobre idioma que de outro lado d'ese río é lingua oficial que serve á mais de vinte millóns de homes e tén unha literatura representada pol-os nomes gloriosos de Camoens e Vieira, de Garret e d'Herculano; o galego, en fin, QUE NOS DA DIREITO A ENTEIRA POSESION DA TERRA EN QUE FOMOS NADOS, QUE NOS DI QUE POIS SOMOS UN POBO DISTINTO, DEBEMOS SELO; QUE NOS PROMETE O PORVIR QUE PROCURAMOS, E QUE NOS DA A CERTEZA DE QUE TEN DE SER FECUNDO EN BENS PARA NÓS TODOS.”

Durma en paz, no seo da santa terra galega, o que foi gloria e guía das xentes do seu tempo; que o seu insino, os seus libros, a súa conduta de patricio impecable, sirva de exemplo ás xeneracións vindeiras.

O día do trunfo da Gran Causa, o nome de Murguía será venerado no altar celta como o do gran sementador da redención da nosa Terra.

Tan axiña como se divulgou pol-a Coruña a morte do inmortal Murguía total-as sociedades e centros docentes enloitaron as fachadas dos seus edificios e domicilios sociás. O Concello reuniuse en sesión extraordinaria e despois de varios discursos necrolóxicos de algúns concellás, entre eles un moi sentido do concellal nacionalista noso irmán Peña Novo, acordou facerse cárrego do cadavre e correr con todo canto ao enterro referírase. Acordou tamén, e por isto merece o Concello cruñés as mais entusiastas e sinceras gabanzas, crear unha pensión anual de 3.000 pesetas para unha filla solteira que deixa Murguía. Dende o momento de morrer, o alcalde mandou poñer no Pazo Municipal as bandeiras galega e hespañola enloitadas, o mesmo

fixo o “Circo de Artesanos” e a “Irmandade da Fala” pendurou a bandeira de Galicia con un crespón de loito.

As dez da mañán do sábado 3, a hombros dos señores Anxel del Castillo, Fernando Martínez Morás, Euxenio Carré Alvarellos e o bibliotecario da “Irmandade” da Cruña noso irmán Leandro Carré, foi conducido o ilustre morto dende a súa casa hasta o Pazo Municipal, onde constituíuse a capilla ardente. O acto de conducil-o ao Concello resultou verdadeiramente emocionante e conmovedor. Detrás da caixa iban varios representantes do Concello, da Academia e da Irmandade e c'un relixioso silencio e un fondísimo respecto a xente veu pasar en procesión solemnísimos os restos do Patriarca das nosas letras.

No salón de sesións instalóuse a capilla ardente. A caixa estaba envolta na bandeira galega con que viñeron cubertos os restos de Curros Enríquez, entre catro grandes cirios e todo cuberto de frores. En varios turnos velaron ao ilustre morto algúns concellás, académicos, parentes e amigos do finado e algúns irmáns da fala.

A Cruña enteira desfilou solemnemente ante os restos do gran velliño.

O ENTERRO

Foi un acto xúrdio e d'unha solemnidade maxestuosa como non se ten celebrado outro en Galicia.

Unha hora antes da señalada, toda a Cruña estaba na rúa para o presenciar e as rúas por onde pasou estaban ategadas d'un público respetuoso que con silencio veu pasar a fúnebre comitiva. Esta iba organizada do seguinte xeito: Diante os nenos das escolas, seguían despois os carros co'as coroas e o coche mortuorio de primeira crás, mandado pol-o Concello, dous mozos do “Circo de Artesanos” portando unha coroa d'aquela sociedade e dous irmáns da fala con outra da Irmandade.

A continuación iba o cadavre envolto na bandeira galega e conducido a hombros todo o camiño por representantes do Concello e da Academia, parentes e amigos do ilustre morto e varios nacionalistas e socios de “Cántigas da Terra”, que o fixeron en diferentes turnos.

Ao lado esquerdo da caixa iba o estandarte do coro “Cántigas da Terra” e unha numerosa representación da popular coledividade. Ao lado dereito a bandeira de seda da “Irmandade da Fala” con uns trinta irmáns. Todos cantos rodeaban o cadavre foron descubertos todo o camiño dando unha sensación de cariño e respecto que conmovía ás xentes.

Detrás iba o clero, as representacións oficiás e un público numerosísimo.

No cemiterio, diante da foxa que garda agora os restos do venerable vello e despois do derradeiro sermón do clero, os rapaces do coro, os da Irmandade e algunha da xente que rodeaba a foxa, entonaron solemne e maxestuosamente o hino nacional galego cuías estrofas patrióticas ouviron os presentes con gran relixiosidade. N'este momento o estandarte do coro e a bandeira da Irmandade incrináronse enriba da caixa.

Despois o noso querido irmán Peña Novo pronunciou unhas palabras breves pero sentidas e plenas de emoción que deron cumprido fin ao acto piadoso e triste que se estaba celebrando. Dixo que dende agora o camposanto da Cruña será mais santo porque acócha no seu seo as cinzas venerandas do ilustre historiador galego que con Rosalía fixo a parella mais subprime do século pasado. Dixo que unha

raza que dá figuras como Rosalía e Murguía é unha raza que non pode morrer endexamais. Aconsellou en patrióticas verbas que todol-os galegos sigan o camiño que Murguía deixou na súa obra e que eso será a millor maneira de demostrar a delor dos galegos pol-a perda d'unha das mais grandes figuras da historia da Nosa Patria.

As palabras de Peña Novo produciron un grande efecto na enorme cantidade de xente que as ouviu e que gabou calurosamente ao noso querido irmán.

E así deu remate o acto de dar sepultura ao cadavre do chorado e venerable vello para quen a lembranza de Galicia debe ser eterna pol-a enorme e patriótica labor que realizou pol-a exaltación e rexurdimento da Nosa Patria.

PESAMES

De todas partes recibíronse na Cruña infinidade de telegramas e cartas expresando o sentimento que produxo a morte do gran Murguía.

Descanse en paz o venerable anciano e gran patriota.

UNHA VELADA NECROLOXICA

A "Irmandade" da Cruña celebrará, en canto pase o Antroido, unha gran velada necrolóxica no seu local, que revestirá gran solemnidade.

No próisimo mes ao rendir o homenaxe que todol-os anos rinde a Pondal, Curros e Chané rendirallo tamén a Murguía.

Os restos do noso historiador

Descansa na paz do Señor na sepultura subterránea da nosa Necrópolis, propiedade da familia do ilustre morto, na compañía das cinzas dos seus fillos Ovidio, o gran paisaxista e de Amara, morta recentemente.

Un rexidor do Concello de Santiago, pidiu na derradeira sesión vexan de trasladal-os restos do insigne cruñés, para aquela vila a fin de depositalos na eirexa onde xaz a esposa que foi do Sr. Murguía, a escelsa Rosalía, a rula do Sar.

Non nos parece mal esa idea; pero ¿lle non parez ao señor rexidor que fixo tal proposición, que primeiramente debiera a Corporación santiaguesa seguir-o exemplo da cruñesa votando unha pensión para doña Alexandra, a filla solteira que non herda do seu pai outra cousa que un nome glorioso? ¿Lle non parez tamén que o Concello da cidade do Apóstol non quedou en moi bon lugar ao non enviare o seu testimonio de pésame, fora a quen fora?; e, derradeiramente, ¿lle non parez inda moito peor que de non enviar, como debiera unha representación para o acto do enterro, debeu ao menos delegare n-unha das autoridades da Cruña?

Mais xa se ve: Murguía foi tan só un escritor; se fora inda nada mais que un mediocre político de aquela si que non habería eses esquecementos.

Na morte do Patriarca

Lembranza

Un mais que desapareceu.

E un mais que deixa un rasto lumioso do seu paso pol-a vida.

Foi unha vida de estudo e traballo; foi unha vida de froitífera labor, que deixa espallado nas súas obras a afirmación da personalidade e da grandeza do pobo galego.

Murguía amou a súa Terra e traballou por ela e para ela. Galicia agradeceulle o seu esforzo, e cando o Estado hespañol, para o que tamén durante moito tempo prestou a axuda do seu traballo, púxoo na rua negándolle unha pensión, sostívoo agarimosamente nos anos da vellez, e adicoulle un sentido e grandioso homenaxe na hora da morte.

Non é Galicia terra de ingratitudes para os seus fillos, non. Cando algún galego adica o seu talento á Terra onde nasceu, ela agrádece, estima e sabe telo presente de cote.

E así a personalidade da Santa Rosalía, a enorme e galeguísima poeta, é cada día mais venerada; e así as gloriosas figuras de Curros, Pondal, Chané, Montes, Veiga... á que agora vaise engadir a de Murguía, teñen unha popularidade de fundamente enraizada na conciencia de todol-os galegos, que aínda non se decatando por enteiro do porqué d'ese culto á memoria dos poetas e músicos, sinte mais intensamente a emoción das íntimas sensacións, comóvese mais fundamente ao escoitar a nosa música ou ao leer as nosas poesías, da que poden producirlle total-as poesías ou total-as músicas estranas.

En van trátase por todol-os medios de nos desgaleguizar. O espírito da raza vive en nós, e sempre o noso corazón latexará mais fortemente cando vibre ante el o sentimento da alma nazonal. Os nosos poetas e os nosos músicos, serán de cote os que mellor poderán espertar ese sentimento: vel'ahí o motivo da veneración que lles temos.

E como á eles, ergueranse altarés en lembranza de todos aqueles que adiquen a súa vida á laborar pol-o engrandecimento de Galicia.

Sempre que a súa alma sexa pura; sempre que a luz que o guíe sexa o nobre e santo amor da Terra.

LEANDRO CARRE.

Cataluña e nós

Temos recibido n'estos derradeiros días a visita dos señores Xoaquín Carreras Artau e Lluís Balcells. O señor Carreras, gran nacionalista catalán, é catedrático hoxe no Instituto de Lugo e o señor Balcells, nacionalista fervente e entusiasta, foi portador d'un saúdo para as "Irmandades da Fala" da "Joventut nacionalista La Falç", de Barcelona, que figura na vanguardia do movemento nacionalista na irmá Cataluña.

Nos días que con nosco estiveron déronnos conta detallada da situación actual do nacionalismo catalán e da vida política de Cataluña, que hoxe experimentou un gran troque con motivo de agudizarse fortemente o problema nacionalista que presenta agora uns caracteres que fan supoñer o conqurimento rápido d'unha solución definitiva.

Nas nosas conversacións púxose unha vez mais de manifesto o íntimo e cordial lazo que nos une aos que profesamos o sagro ideal nacionalista aínda que sexamos de terras difrentes. Demostráronnos tamén un gran coñecemento e fondo intrés pol-o desenrolo do nacionalismo en Galicia.

A nós, que sempre ollamos a Cataluña con grande amor e da que agardamos moito para a resolución do pleito nacionalista en Hespaña, échenos de ledicia estas comunicacións espirituais que sirven ademais de un necesario troque de impresións para estreitar mais os vínculos de irmandade que co pobo catalán nos une xá de vello.

Saudamos nos irmáns Carreras e Balcells á gloriosa Cataluña, para quen desexamos unha vida grande e libre.